

## สรุปการวิจัย อภิปราย และ ข้อเสนอแนะ

สาระสำคัญของบทนี้ จะกล่าวโดยสรุป ถึงความมุ่งหมายของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และข้อเสนอแนะบางประการ

### ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจว่าบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษาไปทำงานด้านใดบ้าง
2. เพื่อสำรวจว่าบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษาได้นำความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานเพียงใด
3. เพื่อรวบรวมปัญหา และความตองการของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษาในการปฏิบัติงาน
4. เพื่อหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะปรับปรุง หลักสูตร การเรียนการสอน ของสถาบันการศึกษาทั้งสามที่ผลิตนักบริหารการศึกษาในประเทศไทย

### วิธีดำเนินการวิจัย

#### การรวบรวมที่อยู่ของบัณฑิต

รวบรวมจากแผนกทะเบียนและหนังสือบัณฑิตของแต่ละสถาบัน รวมทั้งติดตามสอบถามจากบัณฑิตบางคน และค้นจากทะเบียนประวัติของแต่ละกรมที่บัณฑิตเหล่านั้นสังกัดอยู่ในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 30 วันในการรวบรวมที่อยู่ปัจจุบันของบัณฑิต

#### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในโครงการวิจัยนี้ ได้แก่บัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา เฉพาะผู้ที่อยู่ในประเทศไทย ในขณะทำการวิจัยเท่านั้น ได้แก่

1. บัณฑิตจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ตั้งแต่รุ่นที่สำเร็จในปีการศึกษา 2497 - 2512 รวม 379 คน

2. บัณฑิตจากคณะครุศาสตร์ ตั้งแต่รุ่นที่สำเร็จในปีการศึกษา 2505 - 2512

รวม 100 คน

3. บัณฑิตจากบัณฑิตวิทยาลัย ตั้งแต่รุ่นที่สำเร็จในปีการศึกษา 2507 - 2512

รวม 40 คน

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 519 คน

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสำรวจทัศนคติตามผลในเรื่อง การทำงาน การนำความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงาน ปัญหาในการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง การจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษา

### การรวบรวมข้อมูล

ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และให้ส่งกลับภายในเวลา 12 วัน โดยทางไปรษณีย์ เช่นกัน สำหรับในส่วนกลางส่วนมากได้นำแบบสอบถามไปแจกจ่ายตนเอง และสัมภาษณ์ประกอบด้วย ปรากฏว่ารวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้ ร้อยละ 64.16 ภายในเวลา 22 วัน

### การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้การร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปของตารางประกอบ การบรรยาย

### ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้พอจะสรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้ คือ

#### 1. สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นชาย ร้อยละ 72.67 หญิง ร้อยละ 27.33 บัณฑิต ค.ม. เป็นชาย ร้อยละ 52.78 หญิง ร้อยละ 47.22 บัณฑิต ค.บ. เป็นชาย ร้อยละ 41.54 หญิง ร้อยละ 58.46 บัณฑิต กศ.บ. เป็นชาย ร้อยละ 84.48 หญิง ร้อยละ 15.52

1.2 อายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากจะอยู่ระหว่าง 35 - 39 ปี บัณฑิต ค.ม. ส่วนมากมีอายุระหว่าง 30 - 34 ปี บัณฑิต ค.บ. และ กศ.บ. ส่วนมากมีอายุระหว่าง 35 - 39 ปี

1.3 สถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากสมรสแล้ว บัณฑิต ค.ม. ที่สมรสแล้วและเป็นโสดมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 47.22 บัณฑิต ค.บ. สมรสแล้วร้อยละ 67.69 บัณฑิต กศ.บ. สมรสแล้วร้อยละ 85.78

1.4 ประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา บัณฑิตส่วนมากเคยทำงานด้านบริหาร ร้อยละ 68.47 บัณฑิต กศ.บ. ทำงานด้านบริหารมากกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม และบัณฑิตส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานด้านการศึกษาแล้ว 10 - 14 ปี แต่บัณฑิต ค.ม. มีระยะเวลาการทำงานด้านนี้เพียง 5 - 9 ปี ซึ่งต่ำกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม

1.5 วุฒิสถูสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากปรากฏว่าร้อยละ 69.67 มีวุฒิปริญญาตรี อย่างเดียว ร้อยละ 15.95 ของบัณฑิต กศ.บ. มีวุฒิปริญญาโทต่างประเทศ ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม และในจำนวนบัณฑิตทั้งหมดนี้ มีบัณฑิต กศ.บ. เพียง 1 คนเท่านั้นที่ได้วุฒิปริญญาเอกทางสาขาวิชาบริหารการศึกษา

1.6 การศึกษาต่อ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.29 ไปได้ศึกษาต่อในขณะที่ทำการวิจัย

## 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงาน

2.1 ตำแหน่งหน้าที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ก่อนเข้าศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตส่วนมาก ร้อยละ 64.57 เป็นครู หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ปัจจุบันจำนวนบัณฑิตที่เป็นครูลดน้อยลงเหลือร้อยละ 44.45 และทำงานด้านบริหารมากขึ้น โดยดำรงตำแหน่งศึกษาธิการ อำเภอบ้างเป็นอันดับที่หนึ่ง อันดับรองลงมา คือ หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และครูใหญ่ตามลำดับ

2.2 สถานที่ทำงานปัจจุบันของบัณฑิต ส่วนมากอยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยสังกัดกรมวิสามัญศึกษาเป็นอันดับแรก และอันดับรองลงมา คือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา และกรมการฝึกหัดครู บัณฑิตส่วนมากทำงานในส่วนภูมิภาค ทั้งก่อนเข้าศึกษาและหลังจากสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษา แม้ว่าจำนวนบัณฑิตในส่วนภูมิภาคในปัจจุบันจะลดลงบ้างก็ตาม

2.3 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากมีเงินเดือนระหว่าง 1800 - 2200 บาท บัณฑิตร้อยละ 38.44 มีรายได้พิเศษ ซึ่งส่วนมากอยู่ในระหว่าง 600 - 1000 บาทต่อเดือน

2.4 ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากร้อยละ 68.17 สนใจที่จะเป็นนักบริหารในระหว่างการทำงานครั้งแรก และก่อนที่จะมาเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาบริหารการึกษา และมักฝึกช่ายสนใจมากกว่าบัณฑิตหญิง

2.5 ลักษณะงานที่บัณฑิตปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นงานบริหาร ร้อยละ 69.67 บัณฑิต กศ.บ. ได้ทำงานบริหารมากที่สุด ร้อยละ 75.43 บัณฑิต ค.ม. ได้ทำงานบริหารเป็นอันดับที่สอง ร้อยละ 66.67 บัณฑิต ค.บ. ได้ทำงานบริหารน้อยที่สุด ร้อยละ 50.77 และบัณฑิตส่วนใหญ่ มีความพอใจพอประมาณ ในงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำในปัจจุบัน

2.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากสนใจงานบริหารมากที่สุด ร้อยละ 63.66 บัณฑิต กศ.บ. สนใจงานบริหารมากกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม ลักษณะงานที่สนใจเป็นอันดับที่สอง คือ งานสอน

2.7 การแบ่งเวลาเพื่อทำงาน คำนบริหาร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่ทำงานค่านบริหาร จะแบ่งเวลา ร้อยละ 80 - 94 ของเวลาทั้งหมด เพื่อทำงานค่านบริหาร โดยที่ส่วนมากบัณฑิต ค.ม. และ ค.บ. ใช้เวลา ร้อยละ 5 - 19 และบัณฑิต กศ.บ. ใช้เวลา ร้อยละ 80 - 94 เพื่อบริหารงาน แสดงว่าส่วนใหญ่บัณฑิต กศ.บ. ได้ทำงานค่านบริหารอย่างเดี๋ยวมกกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม

2.8 การเข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นสมาชิกสมาคม อย่างน้อย 1 สมาคม ซึ่งได้แก่คุรุสภา มีบัณฑิต ร้อยละ 16.82 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในสมาคม และส่วนมากดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่สมาคม กรรมการกลาง มีเพียง 1 คนที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคม บัณฑิต กศ.บ. ได้รับแต่งตั้งมากที่สุด

2.9 ในด้านความสามารถที่จะใช้ความรู้และประสบการณ์จากการศึกษา ให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การได้รับเชิญเป็นวิทยากร การเขียนหนังสือและบทความทางวิชาการนั้น มีบัณฑิตจำนวนไม่มากนักที่มีโอกาส

มีบัณฑิตที่ได้รับเชิญเป็นวิทยากร ร้อยละ 45.35 และส่วนใหญ่ ร้อยละ 24.92 ได้รับเชิญเป็นวิทยากรปีละ 1 - 2 ครั้ง บัณฑิตที่ได้รับเชิญมากที่สุด คือ บัณฑิต กศ.บ.

บัณฑิตร้อยละ 15.62 เคยเขียนหนังสือหลังจากสำเร็จการศึกษา สาขาวิชาบริหารการศึกษ ส่วนมากเคยเขียนหนังสือ 1 - 2 เล่ม

บัณฑิตร้อยละ 32.72 เคยเขียนบทความวิชาการลงในวารสาร และส่วนใหญ่เคย

เขียน 1 - 2 เรื่อง

การเขียนหนังสือและบทความนี้ บัณฑิต ค.ม. เขียนมากกว่าบัณฑิตอีก 2 กลุ่ม

2.10 สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่คงทำวิทยานิพนธ์ คือ บัณฑิต ค.ม. และ ค.ม. นั้น วิทยานิพนธ์ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ไม่มากนัก มีร้อยละ 20.79 ที่ได้พิมพ์เผยแพร่

2.11 ปัญหาการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามมี 6 ประการ เรียงลำดับความสำคัญ ดังนี้ การบริหาร ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน นักเรียน สิ่งแวดล้อม ส่วนตัว ปัญหาสำคัญที่สุดในการบริหาร คือ การขาดแคลนกำลังคน

### 3. ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษา

3.1 ในขณะที่ศึกษาในสถาบันการศึกษา ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนิสิตภาคปกติ บัณฑิต ค.ม. มีฐานะเป็นนิสิตภาคพิเศษ มากกว่าบัณฑิตอีกสองกลุ่ม

3.2 ในการเข้าศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษานี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 26.89 ต้องการความรู้และประสบการณ์การบริหารการศึกษาเป็นอันดับที่หนึ่ง และต้องการเป็นนักบริหารการศึกษายู่ในอันดับที่สี่

3.3 ความเหมาะสมในการจัดการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษาของสถาบันทั้งสาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีความคิดเห็นว่าสถาบันจัดการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เหมาะสมพอประมาณ นอกจาก การฝึกงาน การสัมมนา การทำวิทยานิพนธ์ นั้น ควรจะปรับปรุงให้ดีขึ้น บัณฑิต ค.ม. ส่วนมากก็มีความคิดอย่างเดียวกันนี้ บัณฑิต ค.ม. ส่วนมากเห็นว่า คณะครูอาจารย์จัดการศึกษาได้เหมาะสมพอประมาณทุกเรื่อง ส่วนบัณฑิต กค.บ. เห็นว่าเหมาะสมอยู่แล้ว แต่ควรปรับปรุงการฝึกงานและการสัมมนา

3.4 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก ได้นำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษา มาใช้ในการปฏิบัติงานมากพอประมาณ นอกจากการวิจัยการศึกษา นำมาใช้ น้อยมาก และมีบัณฑิตจำนวนไม่น้อยต้องการใช้ความรู้และประสบการณ์บางอย่างที่ไม่ได้รับจากการศึกษา ในสาขาวิชาบริหารการศึกษา ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การเงินโรงเรียน การประชาสัมพันธ์-โรงเรียน ความรู้สึกกับผิชอบต่องานในหน้าที่ และความรู้เกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง

บัณฑิต ค.ม. ส่วนมากใช้ความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวจำนวนครั้งหนึ่งในการปฏิบัติงานมากและพอประมาณ และอีกครั้งหนึ่งนำมาใช้น้อย

บัณฑิต ค.บ. ส่วนมากนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากคณะครุศาสตร์มาใช้ในการปฏิบัติงานมาก และพอประมาณ นอกจากเรื่องการเงินโรงเรียน ระบบการบริหารการศึกษาของประเทศไทย กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของประเทศไทย การวางผังโรงเรียน นำมาใช้น้อย

บัณฑิต กศ.บ. ส่วนมาก ให้ความเห็นว่า การวิจัยการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรนั้น นำมาใช้ในการปฏิบัติงานน้อย นอกนั้นก็ใช้มากพอประมาณ

3.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอบางประการ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเห็นด้วยกับข้อเสนอทั้ง 10 ประการ และข้อเสนอที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุด คือ ข้อเสนอที่ว่า ควรจัดให้มีอาจารย์สอนประจำแต่ละวิชาอย่างพอเพียงและเหมาะสม มีผู้เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 70.57

อันดับรองลงไป คือ ข้อเสนอที่ว่า ควรปลูกฝังให้บัณฑิตมีศรัทธาในการปฏิบัติงานด้านบริหารการศึกษาให้มากขึ้น มีผู้เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 58.56

บัณฑิต ค.ม. และ ค.บ. จำนวนไม่น้อยที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันในเรื่องการลดจำนวนหน่วยกิตในระดับปริญญาโท

บัณฑิต กศ.บ. จำนวนไม่น้อยที่ไม่แน่ใจในเรื่องการเพิ่มเวลาฝึกงาน และการลดจำนวนหน่วยกิตในระดับปริญญาโท

3.6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

การเรียนการสอน ควรสอนเน้นภาคปฏิบัติให้มากกว่าภาคทฤษฎี และควรเพิ่มวิชาที่จำเป็นต่อการบริหารงาน

ผู้สอน ควรจะมีวุฒิสูงและมีประสบการณ์ด้านบริหารการศึกษา เคยประสบความสำเร็จด้านการบริหารงานมาแล้ว ปริมาณผู้สอนและนิสิตควรได้สัดส่วนพอเหมาะ

การฝึกงาน ควรจะได้ฝึกงานในสถานที่ที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง การวัดผลควรค่าเน้นการอย่างรัดกุม เช่น ตั้งคณะกรรมการ

การจัดบริการ สถาบันควรกระตุ้นในเรื่องการจัดตั้งสมาคมผู้บริหาร ควรจัดโครงการติดตามผลบัณฑิตที่สำเร็จแต่ละรุ่น

การทำวิทยานิพนธ์ ควรมีอาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมอย่างใกล้ชิด และควรจะมีโครงการทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท

คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา ควรจะกำหนดเพิ่มเติมว่า ต้องเป็นผู้ที่กำลังทำงานด้าน  
บริหารควย

## อภิปราย

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจการทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการสำรวจ  
จากบัณฑิต ค.ม. จากบัณฑิตวิทยาลัย บัณฑิต ค.บ. จากคณะครุศาสตร์ บัณฑิต กศ.บ. จากวิทยาลัย  
วิชาการศึกษาประสานมิตร ตั้งแต่รุ่นที่สำเร็จรุ่นแรก จนถึงรุ่นปีการศึกษา 2512 เฉพาะผู้ที่อยู่ใน  
ประเทศไทยในขณะที่ทำการวิจัยเท่านั้น ได้ส่งแบบสอบถามไปทั้งหมด 519 ชุด ได้กลับคืนมา 333 ชุด  
ซึ่งเท่ากับได้กลับคืนมาร้อยละ 64.16 ดังนั้นคำตอบที่ได้จึงเป็นคำตอบจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มหนึ่งเท่านั้น  
แต่อย่างไรก็ดี กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ซึ่งจะแสดงแนวโน้มว่า ส่วนใหญ่ของบัณฑิต  
สาขาวิชาบริหารการศึกษา ควรจะได้มีสภาพตามที่ปรากฏในข้อมูลนั้น ๆ

### เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีความแม่นยำในแง่ของ  
ในแง่ของเนื้อหา (Content Validity) สูงพอสมควร ด้วยเหตุผลสองประการ คือ

1. ข้อความที่นำมาสร้างเครื่องมือนี้ ได้มาจากงานวิจัยการสำรวจการทำงานของ  
ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ เกือบทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ยังรวบรวม  
รวมจากหนังสือ เอกสาร ข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการ  
ศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2. ในการทดลองเครื่องมือได้เลือกกลุ่มทดลองที่ใกล้เคียงกับประชากรที่จะใช้ใน  
การวิจัย ในการทดลองได้ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหาในแบบสอบถาม และ  
ยังได้สังเกตปฏิกิริยาของกลุ่มทดลองที่มีต่อแบบสอบถามด้วย ซึ่งทำให้ได้แนวทางในการปรับปรุงแบบ  
สอบถามให้รัดกุมยิ่งขึ้น

## การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เชื่อว่าได้ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของการวิจัย ผลของการวิจัยก็สามารถตอบปัญหาที่ต้องการทราบได้

## ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่า

1. บัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษาได้ทำงานด้านบริหารการศึกษามากพอสมควร ซึ่งที่จริงควรจะได้ทำงานด้านบริหารมากกว่านี้ เพราะว่ายังมีบัณฑิตจำนวนเกือบใกล้เคียงกัน ที่ไปทำงานด้านการสอน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของสถาบันที่มุ่งจะผลิตนักบริหารการศึกษามากกว่า
2. บัณฑิตได้นำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษามาใช้ในการปฏิบัติงานพอสมควร นอกจากการวิจัยการศึกษานำมาใช้น้อยมาก แสดงว่าการจัดหลักสูตรในสาขาวิชาบริหารการศึกษายู่ในระดับดีพอสมควร ส่วนเรื่องการวิจัยการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับนักบริหารมากนัก เพราะผู้บริหารเป็นแต่เพียงผู้จัดให้มีการวิจัย<sup>1</sup> และนำผลจากการวิจัยมาประกอบการบริหารงานมากกว่าที่จะลงมือวิจัยเอง ฉะนั้นในเรื่องการจัดวิชาวิจัยการศึกษานั้น ควรจะฝึกให้ประโยชน์จากงานวิจัยมากกว่าสอนให้ทำการวิจัย อย่างไรก็ตามในเรื่องความรู้และประสบการณ์ที่สถาบันจัดให้นั้นเป็นแต่เพียงรากฐาน ที่จะให้บัณฑิตค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และสามารถติดตามวิชาที่ก้าวหน้า เพื่อนำมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานต่อไปเท่านั้น
3. ปัญหาส่วนใหญ่ของบัณฑิต คือ ปัญหาการบริหารงาน ซึ่งมีอุปสรรคในเรื่องการขาดแคลน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญ ปัญหาเหล่านี้สมควรที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะได้จัดการแก้ไข โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น จัดการแบ่งสรรงบประมาณให้รัดกุม ควรจัดทำ Job Description ในแต่ละหน่วยงาน และปรับปรุงการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

<sup>1</sup> สาโรช บัวศรี, แนวคิดในการบริหารการศึกษา, (พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า 8



4. ขอเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษานับบัณฑิตส่วนมาก หวังที่จะให้สถาบันปรับปรุงผู้สอนทั้งในค่านคุณภาพและปริมาณ สำหรับค่านคุณภาพนั้น ผู้สอนควรจะมีวุฒิสูง มีประสบการณ์การบริหารการศึกษามาก และประสบความสำเร็จในงานบริหารมาแล้วเป็นอย่างดี นอกจากนี้บัณฑิตยังหวังที่จะให้เพิ่มวิชาที่จำเป็นต่อการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เพราะเป็นวิชาที่มีความสำคัญมาในยุคที่มีแนวโน้มว่า การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง และการศึกษายังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคคล เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

#### ขอเสนอแนะ

การวิจัยในอนาคต การวิจัยนี้เป็นการสำรวจการทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ซึ่งทำพร้อมกันทั้งสามสถาบัน และในวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรนั้น มีบัณฑิตรวมทั้งสิ้น 16 รุ่นด้วยกัน บัณฑิตจึงมีความแตกต่างกันมากทั้งในแง่ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ และความรู้ที่ได้รับจากสถาบันก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นควรจะได้มีการสำรวจการทำงานของกลุ่มบัณฑิตรุ่นที่ไม่ห่างกันจนเกินไปนัก จะสะดวกในการสร้างแบบสอบถาม และจะได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

แต่ละสถาบัน ควรจะถือว่า การสำรวจการทำงานของบัณฑิตนี้เป็นโครงการหนึ่ง ซึ่งสถาบันจะต้องทำติดต่อกันไป เพื่อตรวจสอบผลผลิตของสถาบัน ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา ซึ่งควรจะนับได้ว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการลดความสูญเปล่าในการจัดการศึกษาของสถาบันได้อีกทางหนึ่ง

เพื่อให้ผลการสำรวจนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นควรจะได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา หรือ นายจ้างของบัณฑิตเหล่านั้นประกอบด้วย และควรใช้การสัมภาษณ์ซึ่งจะเป็นหนทางให้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น